

giliar alteratiōis qz tempe somni paru
 esse solet z tardus. sed post somnū fit for
 tis z magn⁹ quia tūc calor naturalis cō
 fortatur. verūtamē si somn⁹ nimis plon
 getur pulsus rarefcit et debilitat. Pro
 pterea si quis a somno exciteur subi
 to natura discutit z pulsus velox spissus
 tremēs z inordinat⁹ subito inuenitur.
 sed cum quiescit iterū reuertitur in pri
 stinū statū. Item ppter laborem z corporis
 exercitatiōes que si fuerit tempata pul
 sum facit fortē magnū velox z spissum.
 quia calor naturalis post hmoi excitat.
 si vero exercitiū exuerit temperantus
 accidit ecōtra pulsus parvus dur⁹ tar
 dus z rarus quia in fine laborantib⁹ vir
 tus deficit z calor naturalis dissoluitur
 et pulsus p consequēs minoratur. Item
 ppter balneorū assuefactiōem. Nam in
 aqua calida balneantes tpeate pulsus ha
 bent fortem z magnū z spissum. z hoc p
 pter nature pfortationē z ppter supflui
 tatū humidatū cōsumptiōes. sed in ni
 mis morantib⁹ in aqua pulsus debilis
 efficitur remanet tñ sicut prius velocit
 tas z spissitudo. Similiter balneātes
 in aqua frigida tpeate pulsū habent for
 tem z velocē. z hoc cōtingit propter calo
 ris naturalis coadunatiōes z conforta
 tiōes virtutis prouenientis ex tempamē
 to exterioris infrigidationis. sed nimia
 mora in tali balneo pulsū debilitat z vir
 tutē. et hoc contigit in macilentia plus
 q̄ in crassis propter frigiditatē ad exte
 riora nimis subito. z quasi sine obstacu
 lo penetrantē z quasi pcordia plus rebi
 to pstringentē. Item ppter cibi z potus
 variā supflōem. Cib⁹ enim supfluus
 z indigestus pulsū debilitat. modera
 tus vero digestusqz ac p membra diffu
 sus excitata virtute pulsū augmētat
 Similiter z pot⁹ moderatus et digest⁹
 pulsū facit fortē magnū z velocē. frigi
 dus aut rarus et tardū. Item ppter passio
 nū anime variatiōem. Hā ira facit pul
 sum velocē fortē et spissū leticia medio
 cre. Timor silt pulsū efficit velocē in
 ordinatū z tremētē similiter z dolor et
 ita de alijs cōtingit. Hec aut dicta de
 anime z eius potētiarū ppropriatibus et

effectibus quātū spectat ad hoc opuscu
 lum iam sufficiāt. Hūc aut de ppropriati
 bus humani corporis cui⁹ anima virt⁹ e
 z pfectio adiuuāte dei gratia aliqua sūt
 dicenda.

Incipit liber quār
 t⁹ de ppropriatib⁹ substantie corporee.

De humani
 itaqz corpis et partium
 ei⁹ ppropriatib⁹ tractatu
 ri ab elementaribus qlē
 tatib⁹ et humoribus. ex
 quibus constat corpus est primitus in
 cipandum.

Capitulum primū

De quattuor elemētarijs qualitib⁹.

Qattuor itaqz sunt elementa z
 elementares qualitates ex q̄b⁹
 cōstituit omne aiatum corpus
 materialiter p̄cipue corpus humanū. q̄s
 inter oīa elemēta est nobilissimū z nobi
 lissime inē oīa pposita ordinatū v̄puta
 propriū aīe rōalis organū ip̄i opationi
 bus tā naturalib⁹ q̄ volūtaris deputa
 tū. Est itaqz corp⁹ hominis ppositū ex q̄
 tuor elemētis. scilicet terra aqua igne z ae
 re quoz quodlibet habet p̄prias qlitates.
 Sunt aut quattuor prim⁹ p̄cipales
 scilicet caliditas frigiditas siccitas hūmiditas
 que dicuntur p̄cie quia primo labunt ab
 elemētis in elemēta. Dicunt⁹ etiā p̄
 cipales qz ab eis oēs secundarij effect⁹
 oriuntur. Harū qualitātū due sunt acti
 ue. scilicet caliditas z frigiditas. alie vero due. scilicet
 siccitas z hūmiditas sūt passiue. vñ ab
 istarū qualitātū p̄ualentia z dīno dicitur
 tur elemēta actiua vel passiua. Dicitur
 autē prime due p̄cipaliter actiue. nō
 qz ille un⁹ agāt. qz passiue similiter agunt.
 Nulla enī qualitas est oc. oīa in corpore
 sed hē iō dicitur actiue. qz p actōes earū
 alie hnt induci z p̄seruari. Hā caliditas
 q̄nqz hūmiditate q̄nqz siccitate inducit
 z cūst. d. t. v̄ potēz videri i carne salsa.
 calor enī solis r̄restres ptes dissoluit z
 aquofas z aereas sic relaxādo z remol
 licndo a calore inducitur hūmiditas.

Libert Quārtus

ficcitatem aut inducit qz calor agēs in humiditate pri^o eā dissoluit 7 dissolutā cōsumit 7 sic ficcitas que est lima caloris inducitur 7 etiā cōseruatur. Caliditas igit est elemētāris q̄litas summe actiua qz pars p ei^o affectū. Dum enim agit in re aliquā. primo eius pres dissoluit quibz dissolutis res rebiliōz efficitur q̄ p p̄tū cōherentiam fortior fuit. 7 ideo actio rei agentis min^o resistit. Item caliditas est oim generabilū artifex 7 causa generatiōis totius p̄cipaliter effectiua. Est aut duplex caliditas. caliditas solaris siue celestis generās. 7 hec ē saluatiua et generatiua. Unde q̄qz generatur rane et celesti calore in aere. alia est elementaris et generata. 7 hec ē corruptiua 7 cōsumptiua sicut q̄n fit coadunatio fractozū radioz in puncto alicuius corpis p̄spicu si fiat coadunatio radioz in speculo pōt incendi stupa ex reflectione radiozū 7 cōburi. Item inferiorū ad superiora reductiua faciēdo enī motum a centro ad circūferentiā dissoluit terrestria in aquola 7 aquola in aereaz illa in ignea 7 sic inferiora 7 media reducit in sua superiora. Item eoz que dure sūt cōpactōis eit remollitiua. agēdo enī an grossas substantiā eā mollificat dissoluendo vtz in metallis calore liquefacto dissoluēdo enī frēstria in aquola remollit. Item mollūz liquidoz eit induratiua vt p̄z in ouo igni appōsito qz liq̄dioribus 7 subtilioribz p̄tibz resolutis. terre strīb p̄tibz remanētūz indurescit. Item densoz est subtiliatia. dū enī motū a centro ad circūferentiā hēat vi sua re i quā agit dissoluit 7 siue actioni ydoneā reddit. vñ cū rem ad simplicitatē reducere laborat p̄ sequez subtiliat. nā simplicitas grosse rei subtilitas ē que nascitur p̄ minorē p̄tū cōpactiōem vt p̄z in glacie que calore soluta subtiliat. Item virtute sua ē depuratiua metalloz 7 rubiginis ipoz cōsumptiua. Nam agēdo in substantiā ip̄z metalli illā dissoluit 7 si qd inuenit reculentie rubigis sepat 7 cōsumit. si aut fuerit aurū omnino purū. violentia caloris quidē dissoluit sed nō consumit. vnde aurū p̄fecte depuratus q̄bus

p calorem dissoluitur nō tñ in suo pondere minoratur. Item caliditas est accidētaliter corruptiua vt est videre q̄n calor plus dissoluit q̄z cōsumat. ipi humores putrefiunt 7 corūpūz vt p̄z in cumulo frumētū aqua asperio vbi calor interclusus aquā resoluit i famositate que inclusa 7 retēta grana remollit 7 putrefacit ac corumpit. Item naturaliter est grauiū al leuatiua. dū ei hūiditas p calozē resoluta cōsumitur. pōdus minoratur 7 sic substantia rei leuiatur. p̄tētea calore agēte in humiditate fumus generat qui fumus alleuiatur 7 depuratur 7 in spiritū se3 substantiā leuē 7 aereā mutatur 7 rem in qua continetur reddit leuiorē. Hinc est qz corpa animalū viuētūz incompatibiliter sūt leuiora q̄z corpa mortuozū p̄pter calozē 7 spiritū cōtētū in arterijs 7 i venis. Sic enī corpa animātūz sūt leuiora post p̄ditiū q̄z añ p̄pter caloris cōfortatiōē. Item accidētaliter ē caliditas aggrauatiua. Agēdo enī in substantiā rei. subtiliores et leuiores pres cōsumit 7 remanētūz p̄tibz grossioribz fit cōpactoz p̄ sequez aggrauatiō. p̄tēporoz etiā aperitiōez ex vi caloris fit spiritū euapatio ex quoz p̄ntia corp^o leuiat q̄b euaporatis p ipoz absentia aggrauatur. Item caliditas est caloris rubei generatiua. agēs enī in materiam partes terrestres resoluit in aquolas 7 illas in aereas 7 in igneas. vñ ex cōfusione ignearū p̄tū imitantū rei superficie3 calor igneus. s. rubius generatur sicut est videre in rosis. Propterea dū p calozē calidi humores in corpe generant ex eozū diffusionē p corpis superficie3 color rubei generatur. Item accidentaliter ē discoloratiua qz per caliditatē poros aperitiōem eralāt humores et spiritus euanescent ex quoz p̄ntia fiebat coloratio eoz absentia color discolor generat. sicut est videre de rosa que de fumo sulphuris albescit. Item nimis intēsa naturaliter est mortificatiua. quia dum vltim^o mot^o caloris agit in substantiā eam ad vltimū resoluit. resoluendo in fine destruit cōsumit. Item accidentaliter est viuificatiua. quia per caliditatē prestantes motū

cordi in spiritibus sit spirituum in corpore re-
 stauratio et nutrimentum membrorum sit com-
 perens administratio et sic per consequens
 corpus regitur et vivificatur. Recollige ita-
 que ex predictis quod caliditas est elementa-
 ris proprietas summe activa penetrativa
 summe mobilis et motiva generata ex
 motu radiorum simplicius multiplicata siue
 communicata illorum in quorum sustanti-
 am agit in sua specie transformativa illo-
 rum quod frigiditate mortua sunt et destruc-
 ta vivificativa et renovativa. ut patet
 in radicibus et in plantis que hyemali fri-
 gore mortificati vernali calore renou-
 scunt. inferior ad superiora reductiva. at-
 tractiva. supfluoze consumptiva et for-
 dius purgativa. in materijs diversis diver-
 sorum imino oppositorum est effectum produci-
 va. et ideo nunc invenit rarefactiva et re-
 mollificativa liquefactiva et capitiva et
 e converso. nunc condensativa et indurativa
 restrictiva et opilativa. nunc etiam salvati-
 va nunc corruptiva. Est etiam virtus propria
 saporum immutativa. nam acetosa et agre-
 stia convertit in dulcia ut est videre in fru-
 ctibus et in vis. per nimiam autem intensionem
 et excessum dulcia convertit in amara et
 in salsa. Nam ex calore intenso exurente
 sanguinem sanguis in coleram convertit-
 tur. et per eundem aqua per forte ebullitio-
 nem subtiliores partes acreas consumentes
 terrestribus manentibus in salis substantias
 transmutatur. Est autem caliditas crudorum
 et indigestorum maturativa et maturitas
 in fructibus celerius perfectiva. unde in regio-
 nibus calidis fructus citius maturescunt quam
 in frigidis et plus dulcescunt. et etiam for-
 marum et specierum potentia in materia latenter
 existentium ad actum reductiva ut patet in
 mineraribus. nam per calorem actioez aurum
 et argentum et cetera metallice species de la-
 pidibus educuntur et forma nobiliori resti-
 unt. Per calorem etiam dissolvuntur substanti-
 am cinerum et depurantur cineres in vitrum
 convertuntur. unde patet quod calor aeris et natu-
 re est minister quod mediante calore nobilissi-
 me species et forme tantum naturales quam artificia-
 les de potentia ad actum produciunt. Est in-
 super caliditas impulsiva in aere plurimarum
 passionum ut puta nubium coarctationum

fulgurum ymbrium et huiusmodi generativa. Nam
 virtus activa attractiva vapores varios
 siccos et humidos ad diversa aeris intersti-
 cia elevat quibus aggregatis et condensatis
 in nubes calorem inclusus eas alterat in va-
 rias species et transmutat. quod diversimode
 tandem dissolvit et dissolutas nunc in species
 nimis vel gradibus nunc in speciem pluvie seu
 imbris ad frangendum circumspectum. Est pro-
 terea hec caliditas suorum obiectorum a cen-
 tro ad circumferentiam elevari ut patet in ele-
 mentis in quibus dicitur. scilicet in aere et igne que
 summa distantia a centro terre elongantur.
 Vocetiam patet in oleo quod supenat et in aliis
 in oleo in quibus naturalis calor vicat. Est
 insuper dispositio siue qualitatium sui ob-
 iecti omnium. ut patet in corpore ubi dicitur calor
 Nam ut dicitur Avicenna. li. i. ca. xvi. Corpus si
 fuerit calidum erit caro multa. pinguedo
 pauca. color rubeus. pili multi. nigri vel sub-
 rubei tactus calidus. intellectus bonus. huiusmodi
 factus multum mobilis. audax. iracundus. a-
 mans libidinosus et multum appetens et cito
 digerens. aspe vocis et veracius. fortis
 et velocis pulsus. Hec et multa alia po-
 nit Avicenna. signa quod calidi corporis sunt in-
 dicia. Hec de calore dicta sufficiant

Capitulum secundum De frigiditate.

Frigiditas est elementaris qua-
 litas quedam activa proprietas
 debilior in actione quam caliditas. ip-
 sius. non emoueri a circumferentia ad centrum
 et ideo partes subiecti in quod agit facit sibi vicin-
 m adherere et ideo tardius et difficilius perficit
 in ipso effectum suum. Quamvis et naturali-
 ter habeat infrigidare tamen accidentaliter ca-
 lefacit. videmus enim in hyeme quod ex frigi-
 ditate restringente poros corporis calide fu-
 mositates interiora petunt et non habentes liber-
 exitum quod inter sunt retent se occultant et ca-
 lefaciunt. unde exterior frigiditas inter acci-
 dentaliter calefacit. Item frigiditas est con-
 densativa quod frigiditate motum faciente ad
 centrum. partes per viciniam coheret partes ei pro-
 erat per interpositionem humiditatis separe
 a centro et semicre huiusmodi condensata humiditate
 ad centrum restringuntur. Item quibus reducendo
 partes ad centrum fit naturaliter coniunctio.

Libert Quartus

tamen accidētaliter est dissolutiua ⁊ p
tū distinctiua sicut est videre i cerebro
frigiditate aliq̄ cōpresso vi cōpressiōis
humiditas in eo retenta exprimit dila
bitur ⁊ p diuersa cerebri emūctoria di
spertitur vtz in patiētibz cattarū ex cau
sa frigida. **I**te naturaliter ingrossata
quia dū paciōez frigiditatis pres pri
bus vici⁹ coadherēt totū grossius effi
citur. p̄terea pres ignee p frigiditatē
cōprimētē cōdensant in aereas. aeree
in aq̄as ut aquee in terrestres ⁊ sic tota
grossior efficitur. **E**st tamē frigiditas ac
cidentaliter subtiliatiua quia q̄nq̄ per
frigiditatē cōstringētē multa fit humi
ditatis oppresse ductio que humiditas
con tenta in poris substantiam ingrossa
bat ex hoc q̄ humiditatis fit ductio cō
sequit̄ accidētaliter substantie subtilia
tio sicut patet in pelle lota et expressa.
Item quāuis ex cōstrictiōe patium ex
virtute cōprimēte facta euacuatiōe spi
rituum fit frigiditas naturalit̄ graua
tiua accidentaliter tamē leuiat qz facta
educatione humiditatis / que grauabat
totius substantie fit alleuatio. **I**tes fri
giditas temperata est vite rei conserua
tiua. quia dum p frigiditatē humiditas
condensatur caliditatis intentio retar
datur. vnde sicut paulatim humiditas
per poros resoluitur ita resoluta paula
tim sumitur. ⁊ sic ne calor dissoluat sub
stantiam rei impeditur. ⁊ res ne feteat
frigiditatis beneficio custoditur vñ in
locis frigidis ⁊ atrosus cau dauera pau
latim sine fetore frigiditate resistente
consummuntur. **C**lauduntur etiam po
re frigiditate cōstringente. vnde vapo
res putredine etalent exterius ad inte
riora reprimuntur. frigiditas tamen ac
cidentaliter corruptiua est ⁊ destructi
ua. Nam dum digesto ex frigiditate in
stomacho impeditur. tunc impedita calo
ris naturalis actione debita. corrupti
humores generantur a quibus sequitur
corpis corruptio dum corrupti humo
res copi incorpantur. **E**t hoc est videre
in vulneribus quibus frigida nimis ap
posita poros restringunt vnde recētes fu
mositates interius carnem remollunt

et eam corrodētes vel corrumpentes pu
trefaciunt. **I**tem naturaliter est discolora
tiua sicut videmus qz in hyeme cal
lor corporis vel cordis fugiens suum cō
trarium humorem ⁊ spūm ad interiora
secum reducit et sic exteriorē cutis su
perficiem calore te pauperatā discolora
tam facit vt patet in labijs et in genis
veruntamē accidentaliter est coloratiua
quia p frigiditatem fit porozū cōstrictiō
et spirituum ac humorū retentio quorum
presentia fit superficialiter cutis colo
ratio. **I**tem frigiditas nimis intenā ē
est naturaliter mortificatiua. **Q**uia
dum per eam fit nimiam cōstrictio in
corde spiritus deficiūt omnino ⁊ sic cor
de mortificato a quo pcedit aliorū vni
ficatio sequitur et illozū necessaria mor
tificatiō. **E**x frigiditate etiam nimis do
minate calor debilis extinguit et sic vi
talis spiritus nō hñs fomentū suffocaf
accidentaliter tñ est frigiditas viuifica
tiua sicut est videre in auito q̄buidaz q̄
ex artozibz pcreatur. q̄ vice fructuū tan
q̄ quedā tulerositates ex artore nalcū
tur. s̄ q̄ diu sunt in artore nullaten⁹ vi
uificant. ⁊ hoc accidit sicut dicit cōmen
tator sup libzū vegetabiliū ppter porosi
tatem ligni fumositatē a cortice exalā
te. sed quādo ille tulerositates ruptis
tenaculis in aquā cadūt. frigiditate po
ros exteri⁹ cōstringētē fumositates inte
rius retinentur que cōculcate ad inuicē
tepurantur ac subliantur ⁊ dum inte
rius detinentur. in spiritum conuertun
tur ex cuius multiplicatione et diffusio
ne p̄ singulas pres ille tulerositates vi
uificantur ⁊ postea in quādā auitū spēm
trāformantur q̄ q̄dem ab alijs auitū in
natura et complexiōe multū sunt diuer
se. **H**arum enī hñt de carne et minus de
sanguine et ideo ad esum nō sunt apte
vt dicit idem cōmentator. materā tamē
diuine laudis cōsiderantibz administrāt.
Illos enī spiritualiter replentāt quos
ad lignū crucis diuin⁹ spūs in aqua ba
ptismatis generat in q̄bus carnis et san
guinis desideria nō abūdāt qui viuifi
cati spiritu volare ad celestia totis viri
bus desiderāt et aspirāt. sed de localias

Item frigiditas mater est albedinis et pallores. sicut caliditas mater est nigredinis et ruboris. vñ in calidis regionibus nascuntur nigri homines et fusci sicut apud mauros. in frigidis vero nascuntur albi sicut apud scythos vt dicit Aristoteles in libro de celo et mundo. et assignat ratios. quia ex termino frigiditatis in frigidis regionibus matricem mulierum ad talem fetum disponunt et longos ac flavos et molles et largos crines habentes. Contrario autem est in calidis regionibus ubi pariunt filios nigros crispis et paucos crines habentes vt apparet in ethiopiis. Est igitur frigiditas in suo domino in subiecto suum superius manifestatua. nam in illis corporibus ubi dominatur est color albus. capillus mollis et latus. intellectus durus et obliuiosus appetitus puus et somnus multus. incessus grauis et tardus vt dicitur in libro de animalibus. ca. xvij. Pec autem non simpliciter sunt intelligenda tempus in omni frigiditate in esse necessario sed in cooperatione ad caliditatem dominantis complexionem in portione regionis calide ad frigidam regionem talia auctores retulerunt et in suis scriptis posteris reliquerunt. Pec autem de proportionibus frigiditatis dicta sufficiunt ad philosophum quia alie patent per oppositum eorum que dicta sunt superius de calore. Nota hic est caliditas et frigiditas vario modo generant albedinem. Validum enim adures partes terrestres generat nigrum partes enim terrestres aduste per separationem ab aere et aqua que fit in istis comprimunt in seipsis et obstruuntur poris. ita quod non potest eis lux misceri. Et cum euolauerint partes dyaphanum nisi aeris et aque que lucis erant perceptibiles per consequens remanet illud oblitum et nigrum quod combustum est. Est etiam calidum dissoluens ac per hoc substantiam rarefaciens et per consequens introductiuum aeris qui cum sit corpus dyaphanum ac receptibile luminis generatur albedo in corpore ad hoc terminato. Est iterum calidum dirigens ac miscens grossum terrenum cum subtili aqueo continuante. et sic est causatiuum albedinis in ossibus. que ferre omnia sunt alba. Est etiam calidum fu-

gans frigidum in profundum. Tunc frigidum partes inspissat et phibet in superficie luminis receptionem et sic reliquit nigredinem. Aliis etiam multis modis generatur album et nigrum a calido. Frigidum vero est inducens humidum aquatum. eo quod similitudinem habeat cum ipso / quod vtrique est in aqua. ac per consequens quia humidum est dyaphanum. ac luminis receptiuum. causat albedinem. Est iterum frigidum coagulatiuum ac congelatiuum terrestrium partium et per consequens claritatis in superficie destructiuum et nigrum causatiuum. Est etiam frigidum excelens calidum quod secum ad superficiem trahit humidum / ideoque superficies coloratur / sic quod color albus efficitur. Item frigidum est fugans calidum in profundum / quod quidem in profundo multiplicatum. inflammat et incendit humidum postquam vero exalauerit humidum / erunt partes terrestres et relinquitur color niger. Sicut patet in fructibus quos occupat pruina et in arboribus frigus enim pruine / fugas intrinsecus naturalem calidum ipsius floribus / inflammat humidum / ideoque flos cadens / primo est sub tus in le / ubi tam enim contingit / unde fit niger cum humidum euolauerit. quod tunc non relinquit nisi terrestritas combusta / his itaque modis et aliis generatur album et nigrum a frigido. in corpore ad hoc terminato. Deuincetur in speculo suo naturalis. li. iij. ca. lxxij.

Capitulum tertium

De siccitate

Siccitas est quedam elementaris proprietatis passiva qualitas quam nunc caliditas nunc frigiditas introducit. plus tamen se habet ad calorem quam ad frigiditatem cum siccitas sit lima caloris. Dicitur autem siccitas quasi sine succo et humore quod humor et siccitas opponitur. Cuius effectus principalis est desiccare sicut humiditatis humectare. secundarij autem effectus habet multos sicut est inspissare. et asperare motum retardare et sumere obstruere mortificare. Cuius proprietatis itaque illa que habet desiccare principaliter partes humiditas a circumferentia ad centrum retrahit et ne interminabiliter siccitate lue-

Liber Quartus

Substantie res humida se diffundat qua
si obicem se opponit. hoc videm^{us} qz in li-
toribus maris arene siccitas terminus
ponit mari z ubi dominatur tere natura
lis siccitas fluxibiles maris impetus vl
terius pcedere non pmittit sic expresse
dicit **Gre. sup Job. xxxviii.** Quis posu-
it mari terminu^m zc. **Picit** etiā idem ier-
ronim^{us} **Piere. v.** ubi posuit arenam ter-
minu^m mari zc. **Idē** enī expresse ponit
p^{ro}bus. **Siccitas** igitur que non pfecte
terminatur in proprio centro est quali-
tatis humorose male in se terminabilis
terminatiua z sue interminabilitatis
finis immobilis put patet ad se n^{on} flux. siue
fluxibilitatis repulsiua z in pte vel to-
taliter in extremitatib^{us} psumptiua. **Est**
igitur siccitas humiditati cōtraria tā in
effectu q̄ in natura accidētaliter tamē
potest esse aliquādo humectationis in-
ductiua. nā cū sit lima caloris excitat z
intendit caloris motū siue actū qui ex-
citatus dissoluit actualem vel potentia-
nalem quā inuenit humiditatē que q̄
dem dissoluta z diffusa p mēbra humidi-
tate elicit seu humorē. **Siccitas** etiam
qñ dñatur qz habet motū ad centrū mē-
bra coartat et constringit. et sic per con-
strictioē educit humiditas q̄ prius fu-
it p corpus diffusa. vnde videtur corp^{us}
humectari qd prius siccat fuit. **Sic** eti-
am videmus in montib^{us} siccis herbas
specialiter humiditas pcreari sicut est her-
ba que dicitur crassula. ci balaria. vermi-
cularia zc. **Hec** hoc ē mirū. nam siccitas
que naturaliter intendit cōseruari mon-
tem in sua siccitate z hoc p suū simile. scz
per siccum vl actiua ad sui nutrimentū at-
trahit omne siccu^m. **Humidū** vero abhor-
rens z fugiens tanq̄ suū contrariū de se
repellit vlqz ad radices herbar^{um} que insu-
perfermōtis tanq̄ supflue ab interiori^{bus}
mōtis substantia sūt reiecte. **Unde** humo-
rem sic reiectum radices attrahūt. et in-
de nutriunt herbe humide z crasse fiunt.
Adem videtur esse ratio cōmentato-
ris super librū methozorum ubi dicit qz
fontes z flumina nascunt^{ur} de montib^{us} qz
cū sint montes cauernosi et spongiosi et
plurimū etiā conneat calidi fit a mon-

tibus magna attractio et ratio evacui z
etiā ratione calidi aeris inclusi qz igit^{ur}
attractur simile monti in siccitate sibi
incorporatur. **Quod** vero dissimile est vt
pute in humiditate repellitur z aggrega-
tur in vnū locum qd tādē expellitur z
foras per capita fontū ad flumina pfi-
cienda cōtinue tenuatur. **Siccitas** igit^{ur}
est attractiua sibi uecessarioz et sibi qui-
dem similiū est incorporatiua. supfluo-
z vero aut dissimiliū sibi expulsiua. **Ites**
siccitas ē naturaliter attenuatiua quia
siccitas cōsumit humiditatē quā inuenit
in subiecto qua consumpta sequit^{ur} exte-
nuatio. **Item** siccitas est substantie in-
duratiua quia cōsumendo humiditates
in materia efficit ipam duram sicut in
luto est videre. quia siccum durum fit.
Item siccitate agente in rem subtilem
vt in aereā substantiā siue aqueā subtili-
oz efficitur z rarior. sicut videm^{us} qz stare
te borea aer deficcatur z rarefcit z subtiliaf
Item accidentaliter potest esse remolli-
tiua qñ enim siccitas cōsumit hmidita-
tem que ptiū est cōglutinatio sequit^{ur} p cō-
seques ptiū separtio z mollificatio sicut
est videre in ligno vetustissimo cui hūi-
ditate p siccitate cōsumpta sic molle
reddit z in puluerē mollē tactui cedētes
redigitur. **Item** naturaliter est aspera-
tiua. nā agēs in subiectū humiditatem
quā inuenit cōsumit in superficie z quam
nō potest cōsumere indurat z ita induci-
tur quedā i superficie equalitas ex vacui-
tate dep^{ressa} z duricie eleuata ex qua fit
asperitas que nihil aliud est qz in equa-
litas h^{ab} in durū corp^{us}. **Accidentaliter** tñ
quandocqz lenificat sicut quādo ex sicci-
tate acuit calor qui suo accidente dissol-
uit humores q̄ dissoluti et per aliam ar-
teriam distillantes eam leniunt et hu-
mectant. **Item** siccitas est motus rari-
datiua. nam per dominium siccitatis ne-
mie partes aere z aquose in terrestres
inspulantur et sic substantia grossioz ef-
fecca et grauior. tardioz ē ad motū. **Per**
numā ei siccitatem spiritus exinanunt^{ur}
tur quorum multitudine corpus moue-
bat veloci^{us}. vñ eozū facta diminutioē p
siccitate mouetur difficil^{ius}. tñ est siccitas

aliquā dō accidentaliter mot^o adiuuata
quia siccitas faciens motū ad centz equa
liter ducit circūferētie ptes ad mediuz
et fit ptiūm circūflexio equaliter z rotū
datio. Unde qz rotūduz nō habet āgelos
in qbus possit impēdiri volubilitate sua
mobili^o reddit pteza siccitas consumē
do humiditas supfluitates spiritus sub
tiliat z depurat z velociores reddit eos
nā a supfluitate depurati q̄ corpus gra
uabat. ad motū habitant corpus ipm
Item naturaliter est consumptiua et
per hoc quod consumit humores corpus
euacuat z a suo nutrimento depauperat
et necessario inanitur. Item naturali
ter est destructiua quia humiditates sub
stantialē que materialiter subnutrit
et partes recopulat pariter destituit et
consumit. Causa est qualiter res anima
ta vel inanimata destruitur et di
soluitur. Item animata corpora specialiter
destituit quia spiritus naturales qui cō
stant ex fumo humido dissoluit quan
do illam humiditatem consumit. vnde
deficiente materia z spiritu corp^o neces
sario mortificatur. vnde pessima est qua
litas mortificatiua. dum excedit. viu
ficat tamē accidentaliter. nam humores
quandoqz reumatilates ad spiritalia
et meatos spiritus opilantes parati
sunt super inducere suffocationem. siccitas
autem superueniens vel medicina
sicca agens in illos humores consumit
eos et spiritū vias aperit. vnde rei qua
si prius mortue sequitur viuificatio.
Quāuis igitur siccitas sic necessaria in
omni corpore elementato ad supflui
tatis humide consumptionem et ipsius
humiditatis coartationem insuper ad
ipsius caloris remissi excitationē. mor
tifera tamen est qualitas et pessima qn̄
debitam excedit in corporibus proportio
nem. nam pessimas infirmitates solet i
corporibus inducere ac nocuas vt pti
sim et ethicam z huiusmodi. quibus vix
potest medicine beneficio subueniri. in
super p nutrimentalis humoris consump
tionem corpus exicat cutis superficiem
contrahit et corrugat. senium accele
rat. corpus superficialiter discolorat et

deformat. fitim in moderatam prouo
ca. arterias exasperat et voces impedit
et rarificat caput a capillis spoliat et d
caluat articulos manuum et pedum cō
trahit et incuruat vt est videre in lepro
sis. sed hec dicta de siccitatis effectibus
nunc sufficiant.

Capitulū quartuz

De humiditate.

Humiditas est elementaris
passiua qualitas actiuarum
qualitatum impressionibus
obediens et subdita actionū
caliditatis et frigiditatis susceptia. Est
autem humiditas omnium corporum z
precipue animatorum nutritiua. aug
mentatiua. conseruatiua. depeditorum
in corpore restauratiua. nam humore et
calore omnia generantur vt dicit philo
sophus et generata nutriuntur. vt est
videre in radicibus et seminibus. nam
granum terre commissum primo opoz
ter perfundi humiditate aquea z aerea
et per indusum calorem naturalem rari
ficari et dilatari et tandem actione ca
loris humiditas resoluta grossiores sui
partem terrestriorem terre inferi^o tras
mittit. quam quidem terra in suis reci
pit visceribus et calore incluso coagu
lat et in radicis substantiam per comini
ctionem humidi et sicci cōuertit. humi
ditas autem illa radicalis terelicta z in
radice sic procreata humorem quem in
uenit in terra sibi similem ratione si
militudinis et in via attractiua inter
clusi caloris sibi attrahit z attractū qua
tum sibi sufficit in sui nutrimentum con
uertit quod autem sibi non est necessa
rium per calorem illam humiditates dis
soluentem et subtilianrem ipsam supe
rius transmittit et primo in substantiā
germinis deinde in substantiaz stipitis
ultimo in substantiam floris fructus z
frondis sic transmissam coagulat et cō
uertit. Quia igitur humiditas omnium
illozum que vegetantur nutrimentū est
et materia manifestū est qz omnium vege
tabiliū est nutritiua z p sui diffusionē
z incorporatiōē i latū in longū z i spūlus

Liber Quartus

augmentatiua. Item humiditas deperditorum in corporibus vegetabilibus et animatis est restauratiua. nam per calorem agentem continue intrinsecus et extrinsecus corpora consumuntur et cito pereunt nisi per restauratiões humidi reparentur. et ideo necessaria fuit continua humiditatis attractio ut continua fieret reparatio et reparatio. et per consequens cibi restauratio vel conservatio. est propterea humiditas inferiorum conservatiua. nam ex aggregatiōe radiōrum continua in aere et in terra tanta fieret caloris generatio et siccitatis inductio quod aer inflammaretur et terre superficies combureretur nisi virtus caloris actiua per aeris et aque humiditatem actioni eius resisteret. proportione debita ad temperiem reduceret. et ideo ut dicit Macrobius. Apposuit deus fronti caloris fontem totius humoris ut per humoris partem calori opposita eius violentia reprimere. et sic mundi machina in esse debito conservaretur. alioquin a calore nimio subito solueretur. Item humiditas est partium terre conservatiua. Ante eius siccitatis est terra quod nisi humiditate aque humectaretur quiesceret eius pericula ab alia dissolueretur et ideo fecit natura spōgiosos montes et terram cavernosam in multis locis et porousam ut sic fieret ratio vacui aeris et aque fortis attractio adumate siccitatis mitigatione et partium terre separabiliū unione. Unde quod facit sanguis currens per venas in corpore idem facit humiditas in venis terre. Rigat enim terre siccitatem et eas disponit et abilitat ad fecunditatem. Habent autem humiditas quasdam proprietates et effectus primas et naturales. quasdam vero secundarias et quodammodo casuales sicut et alie qualitates. Est ei humiditas naturaliter labilis et fluctibilis male in se terminabilis. sed in sistitur termino alieno ut dicit philosophus. A centro enim ad circumferentiam est motu uergete diffundendo subiectum suum totaliter defluendo dissolueret si aliud ei non obstitere quod eius fluctibilitatem per reductionem partium ad centra terminaret. unde videmus fluctus maris arene siccitate in maris litore ab suo fluxu compesci et in se quodammodo re-

uocari. Item naturaliter mollitiua est partes enim materie duras et compactas per sui subtractionem et diffusionem relaxat et rarificat et remollit. Est tamen duratiua accidentaliter sicut videmus in gibbis et etiam apostematibus quibusdam in quibus assunt humores frigidi et ex frigiditate partes humiditas ad centrum percutiente et condensante indurantur et indurosim. id est duriciam sepe commutatur. Idem etiam contingit ex nimio calore partes liquidiores consumente quibus sumptis partes grossiores compinguntur pariter et indurantur. Item naturaliter est mundificatiua. nam sua remollitione et partium per quas diffunditur ab inuicem latione partes sordidas diuidit et diuersas lubricando remouet et abstergit ut patet maxime in ipsa aqua que substantialiter humectat et maxime sordium purgatiua et hoc maxime si substantiali humiditati caliditas cooperetur ut patet in tritico et fursure in radice brionis et etiam in sapone et in medulla felle et in similibus que omnia sordes facies et totius corporis mundificant et depurant. Item quia de se motus habet a centro siue medio ad extrema cum ille motus ex se non sit fortis multus. sed respectu caloris sit obrusus. est siquidem sui in latum principaliter diffusiua. in alium vero sine calore non est multum quantum est de se extensiva sed quandoque calor in ipsa tomatur et in ipsa obediēte materia humida operatur tunc in omnem partem sed maxime in altum et longum vi caloris sursum eleuante et usque ad extremitates diffundente erigitur et protelatur. Corpora vero in quibus predominatur calor et humor temperatus naturaliter et generaliter sunt altiora et longiora et etiam gratuliora quam illa in quibus existente humiditate multa et dominante calore paruo remissius operante causa contraria inuenitur. et ideo homines calidi ut colerici obediēte humore substantiali caloris actioni sunt alij. sicut siccis longiores et in omnibus extremitatibus corporis alij partibus et circumstantijs concurrentibus hinc inde equiter

in gracilitate et longitudine aptiores. ubi autem est calor multus et humor multus non tamen actio ignee virtutis superflua aut diminuta sed congrua et commensurata. corpora in omni diuisione fiunt magna longa et lata. Alta enim sunt propter calorem subtiliores partes humiditatis ad summam deferentem. lata enim fiunt et spissa propter virtutes caloris partes grossiores humiditatis ad singulas partes inferiores secundum sui exigentiam vndique diffundentem et partes parti secundum congruentiam nature vndique adunantes. Item humiditas est naturaliter lenificatiua. Nam sui circumfusione in extrema rei omnes partes vacuas replendo ad equalitatem perducit et sic rei superficiem complanando et ad quando eam leuē facit. accidentaliter tamen quandoque et asperat. scilicet quando aliquo casu simul calidi et frigidi humores ad aliquem locum confluunt et concurrunt. Calidi quidem superficiem rei eleuant. frigidi quoque deprimunt et sic ex contrariis humoribus contrarietas et in equalitas cum asperitate quadam corporis in superficie generatur. Item humiditas si fuerit secundum nature exigentiam in corpore commensurata omnium actionum anime et corporis est adiuuatiua. Nam ex humoribus spiritus regeantur corporis generantur et in esse conservantur. Spirituum quoque virtutes suos effectus in singulis organis corporis sentiunt et motus per humorum ministerium operantur ut patet in virtute visiva que mediante humore crystallino visum in oculo operatur similiter virtus gustatiua nunquam sine humore saluiali inter lapores discernere arbitratur et sic de alijs. nam humiditate substantiali destructa in corpore vel corrupta tota anime actio pariter erit impedita. Si enim fuerit in toto corpore vel in aliqua parte corporis superfluitas humida abscondita que non possit regi a natura. principium est et materia putrefactionis et generat in corpore grauissimas passiones ut patet in apoplexia in qua superflua humiditas sic occupat omnes ventriculos cerebri que non permittit per nervos sensibiles spiritus animalē ad sensificationem corporis et mouendum deferentes animam in corpore suas pagere actiones. imo auferit cor

pori subito sensum atque motum et tandem inducit suffocationem atque mortem sicut Galenus in commento super amphoricos exponens verbum Hippocratis. Soluere apoplexiam fortem impossibile. debilem vero non facile et cetera. Fluematica ei humiditas occupans totam cerebri regionem operat meatus nervorum unde non potest duci spiritus animalis ad inferiora immo intercluditur anhelitus et vita finitur. Item autem humiditas peccat quandoque in quantitate. quandoque in qualitate et hoc aliquando a causa intrinseca. quandoque a causa extrinseca. a causa intrinseca sicut a mala complexionem quando nociva humiditas radicat in membris et non potest a calore naturali dissolui et consumi nec a sua malicia immutari. Talis itaque humiditas in diuersis locis corporis diuersas inducit infirmitates ut patet in epilepsy quando preceedit ex vicio capitis et in ydropisi quando ex mala complexionem generatur epatis. Item a causa extrinseca sic a rebus que a Galieno et Galieno vocantur res non naturales quales sunt aer cibis potus somnus vigilia inanis nitio et repletio exercitium atque quies. Nec enim omnia si fuerint assumpta secundum exigentiam nature humiditatem substantialem generant ac conservant et perditam reparant et restaurant. Si vero a contrario modo sumpta fuerint. contrarium habent effectum. nam humiditatem innaturalem generant et augmentant aut naturalem corrumpunt alterant et immutant ut patet. nam ut dicit Galenus in amphoricos. Hippocratis. parte. ij. super locum illum. Mutationes temporum maxime generant morbos et cetera. Tempora inquit anni non sunt causa morbi sed mutationes complexionum ipsorum quandoque scilicet complexio aeris que deberet congruere temperi. in oppositam commutat sicut quandoque complexio veris que deberet esse calida et humida efficit sic in autumno frigida et sicca et cetera. et sic de alijs. Nam si fuerit aer fernalis generaliter frigidus et ficcus et processerit aer in hyeme quandoque fernalis. scilicet calidus et humidus necesse est in vere multos egrotare. et etiam mulieres parturitas occasione facile abortire. et hoc est ratio Galieni. quam assignat

Libert Quartus

qz ex humiditate et caliditate hyemis pcedētis multa fiebat humiditatis in corpibus generatō et fleumatis coadunatio. **A**er vero in initio veris si fuerit frigidus et siccus claudit poros et nō sinit fumos exalare p̄nde et tēto calore dissoluit humiditatem istam sup̄fluā in hyeme generatā et cum calor sit debilis et nō possit eā p̄fecte digerere nec ex toto consumere t̄s limitit eam sic indiget stam nūc ad superiora membra et nūc ad inferiora ubi coadunata fit causa diuersarū passionū vt si ascenderit ad caput pōt esse causa reumatis et catarr̄i. **S**i vero ad intestina et fuerit fleuma salium mortificando intestina inducit dissenteriā et sic de alijs. **I**lla eadē pōt esse ratio atq̄ sus in mulieribus qz humiditas illa desuens ad matricē grauat eā et remolliēdo retinacula fetus ac relaxando est causa abortiendi. **A**liā autē rationē ubi assignat. **A**luicentia et sic de alijs passionibus aeris et tempis est intelligendū qz mutant humiditatis qualitatem vel calorem immoderate nimis dissoluendo vel nimis consumendo. siue calore remissio sup̄fluitates eius nō euacuando et sic intelligēdum est de aere nimis frigido poros claudente humores plus debito cōstringente. **S**ed de aere frigido ad presens hec dicta sufficiant.

Capitulū quintus

De cibo et potu.

De cibo vero et potu patet. **F**lam p̄ debiti nutrimenti cibi scz et potus subtractionem humiditas subtrahitur et calor inducta siccitate inferior effectus nō inueniēs in quid agat ad substantiale humiditatem se cōuertit in quā agendo ipam nimis attenuat et cōsumit. et cōuersio si abus vel potus fuerit immoderatus humiditas nimis intendit et calor naturalis debilitatur. qz non sufficit ad digerēdū. facit tamen calor qd̄ potest. **F**lam aliqd̄ resoluit ex illo sup̄fluo cibo sumpto. illud resolutū cuius sit fumositas grossa et indigesta petit cerebrum et partes eius mitigas seu tumulas grauiter eas ledit et aliqd̄ emulganea vel alia capitis passionē pessimā

excitat et inducit. aliquando etiam radices neruorum sensibilium illa fumositas maliciosa tangit et suo acumine siue furiositate ad intima ipsorum neruorum penetrans spiritum animale ibi existentem impedit atq̄ ledit. vnde et substantiam et rationis vsum perturbat et linguam rationis interpretes turbando contrahit et peruertit vt patet in ebrijs. **S**otum etiam voluntarium sepius retardat et penitus destruit vt patet in tremulis et paralyticis. nec mirum nam virtus corporis regitā q̄ est sita in neruis et in muscularis a natura. neruum siue membrum quodlibet sic repressum regere et erigere satagit et intendit sed preualēs ille acutus fumus et resistens virtutes naturalem vincere cupiens membrum deorsum deprimere nitit et contendit. **A**nde ex isto duplici motu contrario scilicet vno eleuante et alio deprimente membrorum tremor sepius generatur et tandem victa totaliter virtute regitā mors vt paralisis in talibus generatur. **E**t id opam cōsilium est sapientis qui dicit. **F**le te effundas inquit sup̄ oem escam. qz in multis elcis inermias grauis et. idē itaq̄ malum generat in corpore somnus immoderatus. nam in somno remittitur virtutes et actiones naturales inter animales intendunt. vnde clausis poris forinsecus calor intrinsecus confortatus multos hōres attrahit quos quidē nec dirigere potest nec cōsumere et tūc pua lente tanta sup̄fluitate quā non pot natura regere sequitur necessario mors et suffocatio sicut est videre sepius in tormentibus post acceptā medicinā et etiā in minutis. **I**n vigilantibus autē nimis causa cōtraria opatur in quibus et nimia fit humor et spirituum cōsumptio. vnde et mors iterū comitatur. **I**tem eadē ratio suffocatiois est in uinis repletis et eadē ratio defectōis est in ieiuna natio sup̄vires et nimium inanitis. **I**tem qui nimis se exercitant p̄ nimiam caloris intentionem humores nimis cōsumentem se destrunt et cōsumunt. **I**n nimis vero desectibus eā est cōtraria qz in ipsis magna est et immoderata humiditatis attractio et nulla

supfluitatis euaporatio ne spirituum
subtiliatio ideo necessario humiditas
superflua disponitur ad putrefactionem et
corruptionem. Istis et alijs multis modis
in finitis qualitates elementares in suis
naturalibus effectibus impediuntur sicut
patet in rationibus supra dictis quibus de ver-
bis constant in pantegni et Ba. in comen-
to amplius. Sp. et Ampe. sic cancte com-
pilauimus et de his supersedeamus. ideo
ad describendas proprietates humo-
rum que ex his qualitatibus componuntur
manus apponamus ex quibus constitui-
tur omne corpus quod spiritu sensibili
et rationali animatur

Capitulum sextus

De humoribus et eorum generatione effectibus et operatione

Est igitur humor quedam sub-
stantia actualiter liquida ex co-
iunctione elementarium quali-
tatum per digestionem in animalis corpore
generata apta membra nutrire et eorum
actiones confortare naturaliter vel accide-
ntaliter impedire. Nam humor est corpo-
rum sensibilium materiale principium et pri-
mum ac precipuum ratione nutrimenti in
suis pagendis actionibus inuamentum.
Sunt autem humores. ut dicit Aonstan.
uocati elementorum filij ex eorum originali-
ter constitutionum qualitate. Sunt autem
quattuor humores scilicet sanguis fleu-
ma colera et melancholia. qui quidem re-
spectu membrorum dicuntur simplices. quibus
respectu elementorum quorum sunt filij com-
positi inueniantur. Hi quattuor humo-
res in quantitate et qualitate equalitate
proportionem debitam obseruantes omnia
corpora sanguine habentia perficiunt ac eu-
stodiunt in debita consistentia sanitatis si-
cut econuerso ex eorum inequalitate siue
infectioe infirmitatem generant et indu-
cunt. Fuerunt autem hi necessarii ad corpo-
ris constitutionem ad ipsorum regimen et con-
seruationem ad continue reperiendum in cor-
pore restorationem sicut dicit Gal. sup-
amplius. Corpus enim subiacet fluxu et
patet in sudoribus et in sputis et humi-
modi alteratione scilicet de frigiditate in

caliditate et econuerso et corruptione que ex
fluxitate nimia sequitur ex alteratione diuina
ut quod superfluum est in corpore diuatur
et reperiendum reparatur et mala alteratio
in bonam transmutetur et per consequens
corruptioni aliquantulum obuietur. neces-
saria fuit quattuor humorum presentia ut
corpus animale in vigore ipsis median-
tibus incolume conseruetur. Horum au-
tem humorum generatio sic habet fieri
recepto enim cibo in loco decoctionis.
primo scilicet in stomacho. subtilior est
pars et liquidior que a phisicis ptisina-
ria uocatur per quosdam uenas ad epa-
trahitur et ibi per caloris naturalis actio-
nem in quattuor humores transmutatur
quorum generatio simpliciter in epate
fit et incipit. sed non similiter finitur. Pri-
mo enim caloris actio quod frigidum est et
humidum in naturam fleumatis uer-
tit. Secundo quod calidum et humidum est
in naturam sanguinis transit. quod uero
calidum et siccum naturam colere consti-
tuit. Sed quod frigidum et siccum in substan-
tiam melancholie se componit. Talis igitur
est processus. Primo siquidem generatur
fleuma tanquam humor semicoctus. Secun-
do sanguis cuius decoctio est perfecta.
Tertio colera cuius decoctio tempore
tum excedit. Ultima autem melancholia que
si pars terrestrior et aliorum ferum esse pec-
dit. unde talis est ordo ut dicit Aonst.
quod elementorum recta et reciproca est gene-
ratio. quia de aere fit ignis et econuerso
humorum autem generatio quedam est re-
cta. sed non reciproca. de fleumate enim
per decoctionem fit sanguis sed non econuerso
Similiter de sanguine fit colera per calorem in-
tensum siccitate humoris et subtilitatem huius non
econuerso. Simili modo per adustionem
ex colera fit melancholia non econuerso.
Sic enim accidit in generatione humorum
sicut accidit in generatione uini ex musto
sic dicit Aonst. nam feruente musto ge-
neratur quedam spiritus superficie per tres et quatuor
substantia terrea ad fundum descendet et
alia aquosa super augmētum uini in substan-
tia est magis debile et minus calidum. Et
quantomagis antiqua tantomagis fit ca-
lidum propter humorum aquositate resolutionem

Libert quartus

et quanto maior est vini puritas. tanto co-
ctio est completa. sic in humoribus est pars
leuitate sua superiora petens. s. colera. alia
velut ferroxum tendens. s. melancolia.
alia vero in cruditate manens. s. fleuma.
quarta vero est sanguis in sua puritate p-
manens. a ceteris humoribus depuratus. Nul-
lus tamen sanguis est ita purus quam alii humoribus
tribus sit permixtus. vñ eorum commixtione spe-
cies variat et colore. nam per commixtionem co-
lere appet rufus a melancolia niger. a
fleumate aquosus et spumofus.

Ca. vii de sanguine

Sanguis vt dicitur **Philosophus**. a gre-
co nomine sumpsit. eoq; susten-
tat. vegetat et viuat. i. vitam co-
firmet. nam sancture confirmare
te est. Dicitur autem sanguis dum est in corpore
effusus vñ dicitur cruor. eo q; effusus cur-
rendo corrumpat. alij autem vocant sanguinem
quasi suauem. eoq; gustu et tactu sit suauis
non enim est sanguis purus et integer nisi in
iuuenibus. Nam dicunt philosophi sanguinem
minui per etatem. vñ in senibus tremor est ex
defectu. proprie autem sanguis animi possessio
est. Unde genas lacerare in luctu mulierie
tribus mos est. Vñ etiam purpuree vestes
et purpurei flores ponunt super mortuos.
animositate mortui dum erat in suo san-
guine repitantes. Ducusq; vñ dicitur. li. r.
ca. ij. Sanguis autem secundum Aristotem. inter quatuor
humores laudabilior et nature ami-
cabilior est. propter eius equalem et perfectam co-
ctionem quam efficit calor temperatus ex
materia pura et aerea ad corporis nutri-
mentum. Est vero sanguis secundum eundem co-
stant. alius naturalis alij innaturalis.
Naturalis autem alius est contentus in ar-
terijs. alius est in venis. Qui vero est in
arterijs calidior est et subtilior. rubicun-
dior. clarior et in sapore dulcis. Est autem ca-
lidior propter cordis et spiritus vicinitatem.
subtilior. propter cordis calorem. subtilian-
tem et rancificantem. et hoc vt resumendo per
spissas tunicas arteriarum. facile non possit
in alia membra labi. Rarior autem est
propter virtutes colere in ipso. acutior
est autem. propter augmentum caloris. san-
guis vero in venis contentus. est calidus

et humidus. inter grossum et subtilem.
mediocriter. In sapore est valde dulcis. et
malo carens odore. cito coagulatur cum
exierit. Vñ talis sanguis epur designat
temperatum. Si vero fuerit subtilis aquo-
sus non boni odoris. nec dulcis saporis
commixtionem alterius humoris ipsum in-
ficientis indicat. Nam enim regenerat in
sanguinem innaturalem. Qui sic dicitur. vel
quod a sua generatione est (vt in leprosis) cor-
ruptus. aut propter inconuenientes ma-
terias ex quibus est generatus. et propter extraneum
humorem cum quo est commixtus. modicum
autem colere vel alterius inficientis humo-
ris mixtum cum puro sanguine ipsum infi-
cit. et in sue qualitatis similitudinem ipsum
trahit. Ducusq; constant in pantegni. ix.
ca. iij. Alias sanguis proprietates possit
arecto. in libro aliali. iij. dicit enim. Om-
ne animalibus humoribus habet epur et cor-
ruptum. Vñ omnia animalia carentia sanguine
sunt minoris corporis et virtutis animalibus
habentibus sanguinem. et cum absceditur caro
erit sanguis nisi illa mortua fuerit et cor-
rupta. Item in omni animali bone dispo-
sitionis est sanguis mediocriter. quod non ni-
mis multus sic sunt potestates vinum nouum
nec nimis paucus sicut corporis crassi.
quod animalia nimis crassi corporis sunt pau-
ci sanguinis. et subito augmentat pin-
guedo. et quanto. tanto minoratur san-
guis. Item omne corpus sanguineum
plurescit cito. et maxime prope ossa. ho-
mo enim habet sanguinem subtilem valde
de respectu aliorum animalium. quorum
sanguis est nigrior et spissior sanguine
hominis. et maxime thauri et asini. et san-
guis in inferiori parte corporis spissior est
et nigrior quam in superiori. Item sanguis
quoniam generatur valde in multa quantitate.
erit causa egritudinis. quoniam attenuatur et
fit aquosus. et propter hoc forsitan sudat homo
sanguinem. quod quidem est vtputo pro-
pter superfluam liquidam sanguinis abun-
dantiam a qua se intendit exonerare na-
tura. vnde eiat eius partes aquosulas ad
superficiem cutis. et eas expellit per sudo-
rem. Item cum homo dormierit. erit san-
guis in manifesto modicus. nec mirum
quod tunc reuocatur a natura in adiutorium

virtutis naturalis vt ipsius beneficio su-
as peragat actiões. vñ de q̄ tunc se pro-
fundit ad interiora extremitas corpis
pallida remāet ⁊ exanguis. ⁊ p̄t̄ b̄ forte
accidit q̄ si corpus dormiētis pungat̄
nō erit inde tm̄ sanguinis q̄ntū si esset
vigilās. Itē d̄r̄ ibidem. q̄ si sanguis fue-
rit b̄n̄ coctus. ⁊ digestus b̄n̄ fit ex eo. se-
pum. ⁊ hoc forsā. quia ei⁹ vinctuositas
per tēperatā decoctionē coagulatur ⁊ al-
bata in sepū vel pinguidinē transmuta-
tur. Itē cū alteratur sanguis a cursu
nature sue ⁊ fuerit corrupt⁹ erit a sto-
macho et a nat̄o. Itē cū putrescit san-
guis in aliquo mēbro nisi reducat̄ arte
vel natura efficitur ex eo vīrus ⁊ in sani-
em cōmutatur. **Ducusq̄ Constan. lib.**
ij. Itē dicit ibidē li. xij. vne sunt va-
la sanguis. ex quo patet q̄ sanguis est
timus cibus aīalis h̄ntis sanguinē. Itē
dicit ibidē. Ita est sanguis amicalis
nature q̄ etiā aīal carens sanguie ciba-
tur p̄ illud qd̄ cōuenit cū sanguine. vt
patet in vermib⁹ ⁊ muscis q̄ carnib⁹ insi-
dent ⁊ sanguinē sngunt ⁊ inde sibi attra-
hunt nutrimentum p̄pter b̄ si animal nō
nutrit̄ ab isto efficitur macilentum ⁊
male dispositū. et q̄n̄ bene cibatur cre-
scit et fit bone dispositionis per talis ci-
bi nutrimentū. et si ille sanguis vñ sit
cibus fuerit datus ⁊ bonus erit corpus
sanum. et si mal⁹ infirmū. Itē sanguis
terrestis coagulatur cito propter h̄nti-
ditatis priuationē. Vñ om̄e animal ha-
bens subtilē sanguinē ⁊ mundū atq̄ ca-
lidum alijs aīalibus sensum habet me-
liorem. Sanguis enī mōs subtilis ⁊ ca-
lidus et maioris mot⁹ intellectū cōue-
nientior est. Itē om̄e aīal carēs langui-
ne est maior timoris aīali habenti san-
guinē. p̄pter b̄ h̄ntis mūdum sanguinē ⁊
calidum ⁊ leuez nō mouetur nisi modi-
cum p̄pter timorez. Itē sanguis thau-
ri cōgelatur citius ⁊ coagulat̄ sanguine
oīm aīalium alioz. Sanguis enī oīm
animalū coagulat̄ fm̄ magis et minus
p̄ter lepore et cerui ⁊ sibi similitū in na-
tura quoz sanguis nō coagulatur. vt di-
cit **Aresto.** Sanguis thaurin⁹ sic dicit
idē li. ij. ⁊. xij. maxime est coagulatiōis

et velocis. et b̄ forsitan p̄pter excessum
caloris et siccitatē. vñ haustus crud⁹ in-
terficat sicut venenū. Vñ de quodā p̄bo
dicit q̄ hausto sāguie thauri se peremit
Itē idē li. xij. sanguis in pte dextera
calidior est q̄ in sinistra. Et iō p̄pter vi-
gorē calidi sanguis i pte illa man⁹ dexte-
ra p̄rior est ad opandū ⁊ habilior q̄ si-
nistra. Vñ dicit **Aresto. li. i. q̄ leo pri⁹ mo-
uet pedē dext̄ q̄ sinistr̄.** et sup̄ amphoz
dicit q̄ mulier portans masculū subito
vocata ab aliquo primo mouet pedem
dext̄ q̄ facit calid⁹ sanguis q̄ in cōcipiē-
te masculū cōpletius opatur. Itē in co-
dē libro d̄r̄ q̄ sanguis prima et p̄cipua
est materia cordis ⁊ epatis. Vñ ⁊ cor cō-
cauum est ad sanguinē copiosius reci-
piendū et spissum ad eundē diligētē
custodiendū. et in nullo mēbro est san-
guis sine venis nisi in corde tm̄ et d̄ cor-
de erit p̄ q̄sdam venas ad alia loca cor-
poris et nō venit aliūde sanguis ad cor
qm̄ fons et principiū sanguinis mēbz
primū recipiens sanguinē. et b̄ manife-
stat̄ ex anathomia et mō generatiōis
q̄ prima creatio cordis apparet sangui-
nea. **Unde fm̄ Aresto.** cor est primū san-
guinis receptiū. et iō in medio ponit̄
vt eum transfundat tanq̄ a medio et a
centro ad om̄ia alia membra. vñ dicit
q̄ cor est mediū totius animalis a quo
p̄cedit motus et sensus ⁊ vita toti⁹ ani-
malis. Et ideo cor est in omnib⁹ habentibus
sanguinem. quoniam necessario
principiū sanguinis est et non epar.
De omnia aperte dicit Aresto. libro. xij.
q̄nis de p̄cipio sanguinis alio modo
sit scriptum i libris medicoz. sed de ista
controuersia nihil ad nos. quia vtraq̄
positio vñ opinio nobis deseruit quo ad
nostram intētionem. Et predictis igitur
autorū sententijs breuiter recol-
lige q̄ sanguis naturalis est putus ⁊ ca-
lidus subtilis dulcis animalis nutriti-
lis virtutis naturalis consuatiuus se-
des anime ⁊ ipsius cōtētiuus. iuuen-
tutis p̄fectiuius. complexionis alterati-
uus. vigoris cordis et spiritū cōser-
uatiuus. letificatiuus. amoris exercita-
tiuus sui. diffusionē in superficie corpis

Liber quartus

ipsius coloratiuus, sanus et temperatus sanitatis consuetiuius, corruptus corruptionis inductiuus, ut patet in lepra que est sanguis corruptus in fontibz / et cum alijs humoribus admixtus malicie eorum est temperatiuus, suauitate coloris oculorum mitigatiuus, ut dicit Constan. et sanguis columbe vel yrundinis de ala dextera extractus oculis calidus, sanguinis enim talis valde est ignitiuus et dissolutiuius, sicut ibidem dicit commentator in viatico in tractatu de panis et maculis oculorum in fine.

Capitulum viii de sanguinis mala proprietate.

Sunt etiam sanguinis quedam proprietates minus laudabiles alijs supradictis, nam quanto bene dispositus nature est amabilius et utilior, tanto cum corruptus fuerit eidem est nociuior, et grauioribus inferit corpori passiones. Nam aliorum humorum malicia sanguini admixta propter amicitiam eius ad naturam non se ita subito manifestat, et ideo ab eorum lesione sibi natura minus precauens latenter ipsorum maliciam non formidat, ut patet in febribus enuriceis et alijs mixtis in quibus colera rubea vel adusta sanguini admixta non ita cito se nature vel medici iudicio manifestat, ut dicit Gal. super aphorismorum. Item sanguis si fuerit in corpore superfluius menstruosus in hominibus generat passiones nisi nature vel medicine beneficio euacuetur citius, ut patet in sanguine menstruali que propter superabundantiam humiditatis et caloris indigentiam in mulieribus existens si ultra debitum retineatur pessimum causam est et occasio passionum. Inducit enim quandoque spirituum suffocationem, quandoque ydropisum, quandoque etiam frenesim, siue manifestam passionem, put ille sanguis corruptus nimis diu retentus ad diuersas transfundit corporis regiones, sicut in passionarij libro Gal. expressius continetur. Unde contra talia pericula summum remedium est talis sanguinis, cor

rupti euacuationem citius procreare, nec mirum si sanguis sic corruptus proprium subiectum sic molestat, qui alienum etiam mirabiliter inficit et molestat siue immutat. Nam dicit ysidorus libro x. capitulo ij. sanguis menstrualis contactu fruges non germinant, accescunt musta, moriunt herbe, arbores amittunt fructus, ferrum rubigo corrumpit, nigrescunt era et metalla, et si canes inde comederent in rabiem effertur, glutinum asphalti quod nec ferro dissoluitur, nec aquis ipso pollutum sponte dispergitur, ut ibidem dicit ysidorus. Sic sanguis ex superflua humiditate et debili calore in corporibus multum generatur, et ideo ne natura ex eo grauetur in matrice recolligitur tanquam in sentina, a qua si subito modo expulsus fuerit corpus totum mollificando alleuiat, et ipsam matricem ad conceptionem disponit et habilitat. Unde dicit Arestus libro ix. menstruum in fine mensis in mulieribus maxime riget, et ideo tunc utiliter expellitur sanguis talis, quia sicut dicit ysidorus libro xvi. sanguis menstrualis non habet certam temporis reuolutionem, sed in maiori parte accidit in diminutione lune, et hoc est rectum, quia corpora animalium sunt tunc temporis frigidiora, et alteratur sanguis, et efficitur ex eo superfluitas menstrualis, que si tunc expellitur talis euacuatio laudabilis est et naturalis, quia si ultra tempus vel propter grossitatem sanguinis, vel propter altitudinem matricis, vel propter defectum expulsiue virtutis retineatur multis molestis periculis corpus mulieris aggrauatur, quod quidem generaliter est verum, a quarto decimo anno usque ad quinquagesimum quia in iuuenilibus meatus sunt angusti et virtus debilis, a quinquagesimo vero anno in antea sanguis minoratur et frigescit, calor destruit et repescit. Unde iste due etates a tali immundicia sunt immunes, scilicet senectus vetularis et iuuentus puellaris, retinet tamen natura sanguinem menstrualem post mulierum impregnationem ad nutrimentum fetus et conceptus conseruationem. Unde

Aristoteles. libro. xv. Menstruum est
 sanguis nō purus. sed indiget digestio
 ne operatiua. hic sanguis mēt^o cū sper
 mate/abus est in animali. Unde mult
 ex post conceptionē frequenter patiens
 fluxum mēstrualem. Solet facere aborti
 uum. aut enī rebilitat fetus aut morif
 et hoc propter nutrimentū subtractionē
 Unde retentio sanguinis menstrualis
 signū est impugnationis ex iam dicta cau
 sa. quod autē superfluit de sanguine men
 struali detrahatur ad māmillas. vt inde
 lac generet. Materia enī lactis est san
 guis decoctus in māmillis vt dicit Ari
 stoteles libro. xvi. et xvij. Lac inquit ē
 sanguis digestus nō corruptus. Item
 oportet vt fluxus sanguis menstrualis
 actualiter sit i corpe anteq̄ mulier im
 pregnetur. sicut dicit Aristot. libro. xv.
 et constat inus. sicut optz arborē primo
 florere q̄ fructus facere. Item quando
 venit talis fluxus naturaliter semp ac
 cidit in etate lune/etati etiam mulierū
 conuenienti. Item aues et animalia nō
 patiuntur talē fluxum. quia totalis sup
 fluitas transit in plumas et in pilos vt
 dicit aristoteles. Item dicit ruffus. mu
 lieres nimis se exercentes et sepius mo
 uentes/nō multū menstruant. sed que
 quiescūt et multū comedūt. suauiterq̄
 viuūt. tales multa purgatione indigēt
 Item quando sanguis talis vel frigidit
 ate vel crassitie/ora venarū constringen
 te debito modo non exit. ad exiendum
 alias vias querit vt venas narium et
 emorroydarū quas si clausas inuenit
 ad alia membra se diffundit. et quā
 nature infert passionē. Nam tales vt
 dicit in viatico Constan. defectū appe
 titus patitur. nam cibaria non a abhor
 rent. puluere vero carbonū et latex ap
 petunt et similia. nam sanguis retētus
 in maliciosum fumū terrestrem et pon
 ticum conuertitur quo rapto ad orifici
 um stomachi appetitus rationalis sub
 uertitur et irrationalis generat. An
 de omnia talia corpora sunt maximis
 morbis apparatus. (mate.

Caput. ix. de fleu

Fleuma sūm Johanne est humor
 semicoctus actione caloris im
 perfecti ex frigida et hūida natura
 generat. Et aristoteles dicit libro. xv.
 Fleuma est abi superfluitas que nō di
 geritur. Eadem enī est materia sangui
 nis et fleumatis. sed differūt sūm decoctō
 nem maiorē vel minorē. vnde de fleu
 mate fit sanguis p̄ ampliozem caloris
 agentis intensiōem. nō tamen econuer
 so. sanguis enī in fleuma nunq̄ trans
 mutat. sicut colera mutat in melancoli
 am. sed non econuerso vt dicit auicenna
 Est autem fleuma humor naturaliter
 frigidus. humidus et insipidus. quem
 natura mandat per mēbra vt digeratur
 et ex ipso digesto corp^o nutriat. Notan
 dum q̄ fleuma aliud est naturale aliud
 innaturale. Naturale autē frigidum et
 humidū/in colore album/in substantia
 fluidū/in sapore parum dulce vel tota
 liter insipidū. in epate tamen generat
 vbi sedes est caloris. Est tamen habile
 vt in sanguinē transmutetur. et facta
 completa transmutatione corpus inde
 sustentetur. Fleuma enim quibus de se
 sit grossum et insipidū per intensionem
 tamen caloris ipm̄ immutantis forme
 et saporis sanguinis qui est dulcis/est
 susceptiū. vt patet in fleumate/quod
 dicitur esse dulce. Unde p̄pter vicinita
 tem et similitudinē quam habet cum
 sanguine indigent eo omnia mēbra cor
 poris. et ideo natura pronida fecit illū
 cum sanguine per venas totius corpis
 transire propter necessitatem et etiam
 propter vtilitatē. Nam vt dicit Con
 stantinus. deficiente sanguine digerit ca
 lor fleuma. quia inde intēdit membra
 reficere et nutrire. Unde in hoc nobili
 est fleuma colera et melācolia. quia re
 ctificari non possunt vt ex eis fiat. san
 guis cui^o beneficio vigent et nutriūtur
 membra corpis vniuersa. Est etiam ei^o
 presentia cum sanguine necessaria vt ei^o
 frigore sanguinis feruor temperet. et li
 quiditate fleumatis spissitudo sangui
 nis in temperie seruetur. et sic facilius
 et expeditius ad singula membra nutri
 mentum sanguis deponitur. Utile etiā

Liber quartus

est iūcture membroy et alias ptes mo-
biles suas liq̄da hūiditate humectare
ne ex calore motus vel ex sanguine ca-
lido casu aliquo a suo officio retarden-
tur. quia. siccitate insuper inducta impe-
diant. **Fleumatis** aut̄ innaturalis q̄t̄
tuor sunt species. **Est** em̄ acetosum fri-
gidū 7 sicum propter melācolie admi-
xtionem. **salsum** calidū 7 sicum propter
colere rube infectionem. dulce prop̄
sanguinis participatōem. **Autrem** sic
dictum propter coloris vitri assimila-
tionem. tale enim om̄ino elongat̄ a co-
lore. et ideo ceteris eius speciebus illd̄
est compacti⁹ et difficilius ad digerē-
dum 7 in sanguie conuertendū. **Hic** hu-
mor si corruptus fuerit / diuersas gene-
rat in corpe infirmitates cuius super-
abundantia (vt dicit **Constantin⁹**) cog-
noscitur per diuersa. nam vere fleuma-
ticus est corpe resēs / grauis 7 tardus 7
sensu exēs / mēte obliuiosus / carne mol-
lis et fluidus / colore hūidus / albidus ī
facie / corde timid⁹ / sputis et excreatio-
nibus multis plenus. piger 7 somnicu-
losus / parui appetitus / parue sitis. nisi
sit salsum fleuma. quia tūc salsus sapor
in ore sentitur propter calidi humoris
admixtionē / carne mollis et flauus 7 la-
cus cuius pullus est mollis / grossus et
tardus. **vrina** alba spissa cruda 7 discō-
lorata. **statura** pinguis et grossa ī extre-
mitatib. breuis 7 curta / cuius cutis su-
perficies plana et lenis ac a pilis tenui-
data. **somniat** de aquarū niuium et plu-
uiarū inundatiōe / nauigatione in aq̄s
frigidis / et etiam naratiōe. talis com-
plexionis homines solent frigidū mor-
bum sepius incurrere et ipso fatigari.
et precipue tempe hyemali. quia tunc
tempis qualitates fleumatis. scilicet fri-
giditas 7 humiditas intendūtur. vt di-
cit **Constantin⁹**. quere supra d̄ proprie-
tatibus frigiditatis 7 humiditatis.

Cap. x. de colera

Colera s̄m **Ysidor⁹** dicta est eo
q̄ in humore colerico calor tē-
peramentum excedat. **Colera**
alia naturalis / alia innaturalis. **Natu-**

ralis est que naturaliter est calida 7 sic-
ca et in substantia subtilis / in colore
rubea clara. in sapore amara cū quodam
acumine / que q̄nto est calidior. tanto
est in colore rubicūdior 7 in sapore ama-
rior. que cū in corpore generat̄ in duas
partes diuiditur / quarū vna transit cū
sanguine 7 alia trāsmittit̄ ad cystam fel-
lis. illud autem quod vadit cū sanguie
penetrat cum ip̄o causa necessitatis 7 iu-
uamenti. necessariū enī fuit vt sangui-
ni admisceret̄ ad aptificandū sanguinē
ad membra colerica temperada et nu-
trienda. quoniā in hoc sanguine oportet
esse colerā rubeā / actualiter s̄m debita
proportione huiusmodi membroy iuuat
etiam vt sanguis subtilies vt facilius
transseat per angustos meat⁹ ad interio-
ra corpis nutriēda. alia vero pars q̄ ad
cystam fellis trahitur / trāsmittit̄ ad ip-
sam causa necessitatis 7 etiā iuuamen-
ti. necesse enim fuit ppter mūdificatiōes
totius corpis 7 propter nutrimentum
ipsius fellis. iuuat etiam stomachū et
intestina calefaciendo 7 pungendo. vt
a superfluis se exonerent. adeo enim sepe
accidit tozho et ventris dolor 7 colerica
passio. quia via opilat̄ q̄ est inter fel-
et intestina. **Innaturalis colera** est q̄
egreditur a natura propter aliquod ex-
traneum sibi commixtū. nam cōmixto
cum colera rubea fleumate aquoso / ge-
neratur colera citrina que pre ceteris est
nimis calida 7 nocua. si x̄o fuerit fleu-
ma grossioris essentie et spissioris inde
colera vitellina. iste due species sūt no-
te. **Ter**cia species ē colera quedā prasi-
sua in colore viridis et amara acuta. si
cut herba que prassium. id est marrubi-
um vel portus nūcupatur. nascitur aut̄
in stomacho illorum qui continue vtun-
tur herbis nimis calidis. vt portis cepis
alleis 7 astracijs. et huiusmodi. et forsi-
tan a talibus herbis viridibus 7 crudis
in colore contrahit virorem. et sic **Bal-**
yisum est. **Auicenne** aut̄ visum fuit q̄
prassiuā generatur ex colera vitellina.
quando nimis adurit̄. cū enim aduri-
tur adustio in ea facit nigredinem ex q̄
cum citrinitate mixta viriditas intro-

ducitur. Eruginosa vero colera est quarta species que per vltiorē aduersionē generatur ex praesura. quādo enim tantum aduritur q̄ eius hiorositas deficitur. tūc declinat color eius ad albedinem qualis est color cineris. nam calor in humido corpe primo nigredinem efficit. deinde consumpta totaliter humiditate alborem quēdam introducit. vt est videre in lignis que prius q̄ conuertant in cinerē ouertunt i cartone. Frigiditas vero eōuerso in humido facit albedinē. in sicco at nigredinē opaf. hęc vltima in omnibus alijs peior est et venenosa. cuius venenosa qualitas pessimas et mortiferas inducit in corpore passiones sicut herispylam et noli tangere/et cetera huiusmodi. Humor igitur colericus naturalis non excedens terminos nature est aliorum humorum subtilitarius digestiois confortatiu⁹ fecis et putredinis mūdificatiuus corporis s̄m dimensionē lōgitudinis et latitudinis distensiuus. animositas et audacie generatiuus mobilitatis et leuitatis effectiuus ad iram et ad appetitum vindicte excitatiuus. venerei appetitus prouocatiuus virtutis expulsiue adiuuatiuus materie grosse attenuatiuus. et a centro vsq̄ ad circumferentiā diffusiuus s̄m citrinitatem vel nigredinem superficiē substantie in colore mutatiuus. Unde colerici generaliter solent esse iracundi animo. inmansueti leues et instabiles impetuos in corpore longi tenues et macilenti colore fusci in crinibus nigri et crispi pilis dyspidi et hirsuti. tactu calidi pulsus fortis et velocis. eorum vrina in substantia est tenuis et subtilis in colore ignea rutilans et clara. Hęc colera si in aliqua parte corporis fuerit corrupta molestissimas infert corpori passiones. quarū hęc sūt generalia signa. sicut enim dicit Constantinus in pantegñ. libro. ix. caplo. ij. Si corpori dominetur colera corrupta erit cutis glauca vel citrina et erit defectus appetitue virtutis. amaritudo sentitur in ore. ita q̄ dulcia videntur amara et sapida insipida pūctura et ardor in

stomacho calido ex fumo pūgente nervos stomachi et mordicante. alomnatio cum vomitu colerico cuius sit lingue siccitas ex fumo calido trabeam arteriam desiccante et humorē saliualem circa nervos lingue consumente. oculoꝝ cōcauitas cum humido aspectu pulsus subtilis et velox et spissus. vrina rubea et intensa dolor capitis grauis. vigilia et alienatio mentis. horribiles visiones in somnis. tales enim somniant de igne et fulgure. et stupenda aeris inflammatione quod fit ex igneo fumo petente cerebrum et ymaginatiuā immutante. Et tantum de colera et speciebus eius diuise s̄m Galienum et Auicennam ad presens dicta sufficiant. Sequitur vltima proprietas substantie corporee quartilibri que dicitur melancholia.

Capitulum. xi.

De melancholia.

Melancholia est humor spissus et grossus. ex fece et turbulenta sanguinis generatur. Et dicitur a melon quod est niger et colim quod est humor. Unde dicitur melancholia quasi niger humor. Unde a phisicis colera nigra nuncupatur. nam color eius declinat ad nigredinem. Est autem melancholia alia naturalis alia innaturalis. Naturalis est frigida et sicca que fit in sanguine sicut fer in vino habet generari cuius substantia est spissa/et terrestris cuius sapor inter dulcediem et ponticitatem existit vicinus accipienti. Hęc melancholia in duas partes habet diuidi. quarum vna remanet cum sanguine et penetrat secum ad membra causa et necessitatis et iuuamenti. fuit enim necesse vt cum sanguine misceretur. vt aptius caret sanguinem ad membra melancholica nutrienda. Iuuat etiaz sanguinem quia inspissat ne sua liquiditate subterfugiat digestionē. Secunda pars vero transmittitur ad splenem propter necessitatem et iuuamentum. necesse enim fuit hoc propter mūdificationem totius corporis/et propter nutrimentum ipsius

Liber Quartus

fius splenis. **I**uuamentum vero est vt profuatur in os stomachi. vt salicet ipm fortificet / inspisset. et vt ibi puritū faciat. et sic excitet famem et cooperetur ad desiderium nutrimenti. **I**llud autem melancolie quod est superfluum sanguinis transmittitur ad splenem. et quod a splene egreditur / est illud quo indiget splen ad sui nutrimentum / et sicut colera rubea iuuat stomachum ad expellenda superflua inferius. sic et melancolia iuuat virtutem appetitiuam superius. **D**icitur autē fer sanguis potius q̄ colere vel fleumatis. quia resudat et separatur a sanguine / sicut descendit ypostasis vrinialis siue sedumen in liquore. de fleumate vero nihil resudat nec descendit propter eius viscositatem. similiter nec de colera propter eius subtilitatem. et ideo fer colere vel fleumatis non vocatur. **M**elancolia autem innaturalis non est ad modum ypostasis siue residentie et fecis. sed per modum adustionis et cineritatis. et hoc accidit istis modis. **A**lgēs enim calor nimis in substantia fleumatis ipsam adurit et per adustionem nuntiam in coleram adustam conuertit. et si fuerit humor primo subtilis et aquosus quando aduritur. efficitur salus. et si fuerit grossius trahitur ad acredinem vel ponticitatem. si vero contingat sanguinem aduri vel incinerari. cinis eius fit salus cum quadam dulcedine pauca. sed quando contingit melancoliam naturalē aduri. illa adustio seu cinis erit acris sicut acetū. et cū cadit in superficiem terre ebullit / cuius odor est grauis et acris sicut acetum / quod musce fugiunt propter odoris horribilitatem et illa siquidem que magis est acris deterior est. **S**i vero melancolia quando aduritur grossioris fuerit substantie / erit cinis eius minoris acridinis cum ponticitate pauca que cadens super terram minus ebullit et minus in ymbra penetrat / nec est minus maliciosa et venenosa / s; ita cito perimit. sic prima. **H**ec colera nigra nature inimica pessima

mas habet ac mortiferas qualitates. morbus enim inducit incurabiles. sicut cancum et lepram / et huiusmodi. **E**x admitione igitur per adustionem in miam incinerati fleumatis sanguis et melancolie naturalis / melancolia innaturalis et pessima generatur. et cum et fleumate per decoctionem generetur sanguis. et ex sanguine per intensiōem generetur colera. ex colera vero melancolia. **I**mpossibile est ex ea humorem vltius generari. sed tantummodo incineratur et ex illa incineratione naturalem humorem inficiente. ille humor pessimus acedēraliter procreatur vt dicit **C**onstantinus libro primo capitulo. xxiiij. **I**stius humoris dominantis in aliquo corpe. hec sunt signa. **P**rimo quia color cutis mutatur in nigredinem vel liuorem sentit acidum saporem / ponticum et terrestrem s; humoris qualitatem. **P**atiens animo est timidus sine causa. passio eius est melancolia. **U**nde omnes hanc passionem habentes sine causa sunt timidi sepius atq; tristes. **E**t hoc ex melancolico humore cor constringente. **U**nde sic tristes interrogati quid timeant vel pro quo doleant. non habent quid respondeant. **A**lij tamen sibi mortem imminere putant irrationabiliter. alij inimicias alicuius formidant. alij mortem diligunt et desiderant. **U**nde galienus in libro passionum. **N**on est mirum inquit si patiens coleram magnā tristicum vel mortis suspicionem patiatur. cum exterius in corpore obscuritate nihil sit timidus. **U**nde quando aliquod obscurus. vt est fumus melancolicis operit cerebrum. necesse est vt patiens timeat. quia causam vnde timeat secum portat. et ideo somniat terribilia et tenebrosa. et visum pessima et in odore fetida. vel sapore acrisa. ex quibus omnibus generatur melancolia passio. **I**tem maniace et melancolice dispositionis est quando tales de tristabili gaudent et ridet. **D**e re vero exultanti plangunt. atq;

dolent. Item tales pertinaciter facent
 ubi esset loquendum et insolenter loqui
 tur ubi esset tacendum. Item alij pu
 tant se esse vas fictile terreum et timent
 tangi ne rumpantur atq; frangantur.
 Item quidam putant se pugno mun
 dum claudere et omnia in manibus co
 tinere. et ideo manus ad cibum non ex
 tendunt. timent q; si manus extende
 rent partes mundi defluerent et periret.
 Item quidam putant angelum tenere mu
 dum et pro tedio velle mundum dimitte
 re cadere. et ideo manus erigunt et hu
 meros volentes mundum corrudentem
 sustinere et multum recalcitrant quando
 man^u et humeros a medicis supprime
 re compelluntur. Item aliquibus videtur
 q; caput non habeant. vel si putent se ha
 bere illud. putant caput esse plumbeum
 vel asinum seu aliter monstruosum. Itē
 alij audientes gallos cantare brachia eri
 gunt et sese percutiunt et cantantes se esse
 gallos credunt. et tandem nimis cla
 mant rauci in clamando vel muti fiunt.
 Item alij in suspitionem pessimam irte
 uocabili ter incidunt propter quod ami
 cos odium vituperant et confundunt.
 Imo quoadq; percutiunt et occidunt has
 et multas alias mirabiles incurunt me
 lancolie passiones. prout refert Hali
 eius et alexander. et multi alij autores.
 quas quidem longum esset per singula enar
 rare. et hoc quotidie ad oculum experimur
 sicut nuper accidit quaedam nobiles ad
 tantam desipientiam melancholie vicio
 venisse q; modis omnibus inuulgū
 se putabat. Un alias q; sub ledi ubi
 cati insidiatur muribus quiescere non
 valebat. fore tali pena peccatis suis eri
 getib; percussus fuit Nabuchodonosor
 qui prout dicitur in historijs bestiam
 triformem scilicet leonem. aquilam et bo
 nem septem annorum spacio se putabat.
 Nec autem de melancholia et de alijs hu
 moribus naturalibus quantum ad hoc per
 tinet opusculum dixisse nunc sufficiant.

Explicat liber quartus.

Incipit quintus

liber de dispositione membrorum.

Ducto de
 proprietatibus hu
 morum. restat aliqua
 dicere de dispositioe
 membrorum que ex p
 dictis humoribus
 componuntur. Et primo de proprietatib;
 eorum in genere. deinde de singulis in
 specie dicendum est aliquid.

Capitulum I. De mem brorum proprietatibus in generali.

Nam ut dicit Auicenna. Mem
 bra sunt corpora ex prima humo
 rum in comitione precreata. Vel
 ut dicitur sup. 10. Membrum est fir
 ma pars et solida animalis ex similib;
 vel dissimilibus composita ad aliq; spe
 ciale officium deputata per hoc q; dicitur fir
 ma pars differt membrum a parte que non est fir
 ma et est spiritus. per hoc autem q; dicitur
 ex similib; vel dissimilib; compositum insi
 nuatur membrorum duplex diuersitas sim
 plicium siue consimilium et compositorum
 siue officialium nam consimilia membra
 dicuntur et simplicia. quorum partes
 eiusdem nature sunt cum toto. ut quibus
 pars sanguinis est sanguis. et sic de alijs
 et huiusmodi membra. scilicet similia
 organicis et officialibus membris na
 turaliter sunt priora ut puta ea compo
 nentia. sic principium compositi est compo
 sito prius. organica siue officialia membra di
 cuntur ex consimilib; generata et statuta que ad
 completionem sensus et motus sunt anime in
 strumta. ut manus pes oculus. et similia. fu
 it enim necessarium que in qualitate et quantitate
 diuersa essent ut actio anime completeret.
 Natura enim fecit corporis instrumenta
 virtuti anime congruentia. virtutes enim
 anime sunt diuersae. et ideo membrorum diuer
 sitates sunt necessarie. ut patet in membris
 in quibus sunt multi digitus in quantitate et
 in qualitate diuersi ut per eos possint ma
 gna sic minima retineri. Cum igitur sit tri
 plex anime actio. scilicet animalis naturalis